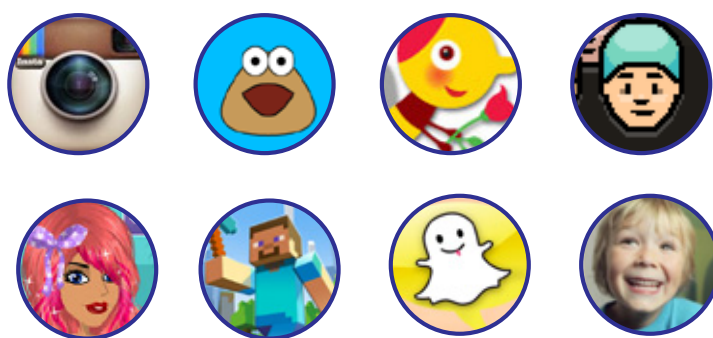

KAPERS OP DE KUST

OVER HET KAPEN VAN PERSOONSGEGEVENS DOOR KINDER-APPS

COLOFON

Kapers op de kust

Kapers op de kust – over het kapen van persoonsgegevens door kinder-apps – is een uitgave van het kenniscentrum Mijn Kind Online.

Dit rapport maakt deel uit van een privacy-campagne van Mijn Kind Online / Kennisnet in het voorjaar van 2014, die ook de volgende producten omvat:

- **Kinderen en online privacy** – brochure voor ouders en kinderen
- **Privacy-quickscan voor scholen** – checklist voor scholen, met tekst en uitleg
- **Tieners en privacy op internet** – webinar op 22 april 2014 (nog terug te zien via YouTube)
- **Tieners en online-privacy** – een onderzoek naar de manier waarop tieners omgaan met hun privacy op internet

Realisatie

- **Remco Pijpers** – coördinatie
- **Peter Teffer** – tekst
- **Peter Olsthoorn** – tekst
- **Henk Boeke** – eindredactie
- **Yvette van Diepen** – grafisch ontwerp

Mijn Kind Online

Mijn Kind Online is een kennis- en adviescentrum op het gebied van jeugd en (nieuwe) media, dat tot doel heeft meer inzicht te verschaffen in de mogelijkheden van nieuwe media, alsook het bevorderen van het verantwoord gebruik daarvan. De activiteiten zijn vooral gericht op opvoeders en kinderen. Sinds februari 2014 is Mijn Kind Online onderdeel van Kennisnet.

- **e-mail:** redactie@mijnkindonline.nl
- **website:** www.mijnkindonline.nl

Stichting Kennisnet

Kennisnet laat ICT werken voor het onderwijs en is de publieke ICT-partner voor het onderwijs. Met expertise, voorzieningen en innovatie brengt zij het onderwijs in positie om maximale kracht uit ICT te halen.

- **e-mail:** info@kennisnet.nl
- **website:** www.kennisnet.nl

Copyright © 2014 Mijn Kind Online, Kennisnet

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding

Leeswijzer

4

4

2. Juridisch kader

Verenigde Staten

Europese Gemeenschap

Nederland

5

5

6

7

3. Tien populaire apps onderzocht

Werkwijze

Onderzoeksresultaten

Conclusies

8

8

8

9

4. Commentaar van deskundigen

Jacob Kohnstamm (CBP)

Floris Kreiken (Bits of Freedom)

Jetse Sprey (Versteeg Wigman Sprey Advocaten)

11

11

13

15

Bijlage – Uitkomsten per app

Instagram

Maan Roos Vis

Minecraft Pocket Edition

MovieStarPlanet

Okki's Gekkebekkenclub

Pocket Habbo

Pou

Snapchat

Squla Quiz App (groep 4-8)

WhatsApp

16

17

19

20

21

23

25

28

29

31

33

1. INLEIDING

Het app-aanbod voor smartphones en tablets stijgt enorm. In 2008 waren er ongeveer 600 apps beschikbaar; 5 jaar later – in 2013 – stonden er al zo'n 1 miljoen apps in de iTunes App Store en de Google Play Store.

Veel van die apps zijn gericht op kinderen. Dat brengt een groeiende zorg met zich mee, vanwege alle persoonlijke informatie die door die apps verzameld en gedeeld wordt. Het gaat daarbij niet alleen om naam- en adresgegevens; ook afbeeldingen van personen gelden als persoonsgegevens.

Wat voor informatie verzamelen die apps eigenlijk, wat gebeurt ermee, en wat kan er mis gaan? Wat mag wel en wat mag niet? Hoe kijken deskundigen ertegen aan, en wat zijn hun zorgen (of valt het allemaal wel mee)? Al dat soort vragen vormden het uitgangspunt voor het onderhavige rapport, over kinder-apps en privacy.

Op dit moment zijn er nog geen dingen vreselijk mis gegaan. Dat is echter geen reden om de ogen te sluiten voor wat er mis kan gaan. Een gewaarschuwd mens telt voor twee.

Tegelijkertijd is het ontbreken van aansprekende casussen wel een handicap voor het overbrengen van de boodschap dat je ontzettend alert moet zijn. Het onderwerp interesseert ouders nauwelijks, omdat ze nog geen afschrikwekkende voorbeelden hebben gezien. Positief is wél dat online-privacy de laatste tijd hoger op de publieke agenda is komen te staan, sinds de onthullingen van Edward Snowden over de NSA. Het onderzoek Tieners en online-privacy (MKO/Kennisnet, 2014) laat zien dat dit zelfs al is doorgedrongen tot veel kinderen en jongeren.

Leeswijzer

2. Juridisch kader – schetst de regelgeving in Amerika, Europa en Nederland

3. Tien populaire apps onderzocht – geeft een samenvatting van het onderzoek

4. Commentaar van deskundigen – laat drie deskundigen reflecteren over het onderzoek

Bijlage - Uitkomsten per app – bevat besprekingen van alle onderzochte apps (alfabetisch geordend op app-naam)

2. JURIDISCH KADER

Hieronder wordt per gebied (VS, Europa en Nederland) het juridisch kader geschetst. De Verenigde Staten zijn van belang omdat veel apps van Amerikaanse makelij zijn, mét de bijbehorende wetten en regels. (Overigens gelden voor gebruik ervan in Nederland de Nederlandse wetten en regels. Daarover straks meer.) De Europese Gemeenschap is vooral van belang vanwege de zogenaamde 'Artikel 29 Werkgroep', het onafhankelijke advies- en overlegorgaan van de Europese privacy-toezichthouders. Nederland is vanzelfsprekend belangrijk vanwege onze eigen situatie.

Verenigde Staten

De Amerikaanse *Children's Online Privacy Protection Act* (kortweg 'COPPA') eist van websites en online diensten:

- dat ze ouders informeren over het verzamelen van de persoonsgegevens van hun kinderen, als ze jonger zijn dan 13 jaar;
- dat ze 'verifieerbare toestemming' van de ouders vragen, vóórdat de dienst begint met het verzamelen en gebruiken van zulke persoonlijke informatie.

In de praktijk komt het erop neer dat je voor het aanmaken van een Facebook-, Skype-, of Google-account 13 jaar of ouder moet zijn, volgens de Amerikaanse regels. In Nederland moet je daarvoor 16 jaar of ouder zijn.

Door de snelle groei van het mobiele internetgebruik, ook door kinderen, vond de Amerikaanse toezichthouder *Federal Trade Commission* (FTC) het noodzakelijk om het begrip 'persoonsgegevens' uit te breiden met:

- locatiegegevens
- foto's
- video's
- audio-opnames
- *persistent identifiers* (waarmee apparaten fysiek herkend kunnen worden)

Achtergrondinformatie

Sinds 1 juli 2013 geldt een gemoderniseerde versie van de *Children's Online Privacy Protection Act* uit 1998. De modernisering bestond onder andere uit de verruiming van het begrip 'persoonsgegevens' (zie boven).

Deze verruiming volgde op twee rapporten van de FTC, waarin de onderzoekers meldden dat het zeer slecht gesteld was met de naleving van de regels om ouders te informeren.

Het eerste rapport, *Mobile Apps for Kids: Current Privacy Disclosers are Disappointing*, verscheen in februari 2012. De auteurs onderzochten 200 iOS-apps (Apple) en 200 Android-apps (Google). Ze keken hoe ouders werden geïnformeerd over het verzamelen van persoonsgegevens. De onderzoekers vonden "weinig tot geen informatie in de app-marktplaatsen over het verzamelen van data" en het delen van die data door de apps.

Het tweede rapport, *Mobile Apps for Kids: Disclosures Still Not Making the Grade*, waarin het eerste onderzoek herhaald werd, verscheen 10 maanden later, in december 2012. Het oordeel was hard:

“De onderzoeksresultaten in dit rapport geven een teleurstellend beeld van de privacy-bescherming die apps voor kinderen bieden.” De FTC-medewerkers vonden “weinig tot geen verbeteringen” in de privacy-voorwaarden. Erger nog: er bleek “een aanzienlijke discrepantie tussen de privacy-voorwaarden en de feitelijke praktijken van de onderzochte apps.”

De toezichthouder FTC gaf de app-industrie drie adviezen:

1. denk bij het ontwerpen van een app al na over privacy-bescherming;
2. bied ouders begrijpelijke keuzes over het verzamelen en delen van gegevens van hun kinderen;
3. bied meer transparantie over hoe die gegevens worden verzameld.

Europese Gemeenschap

De zogenaamde ‘Artikel 29 Werkgroep’ is het onafhankelijke advies -en overlegorgaan van de Europese privacy-toezichthouders. De werkgroep ontleent haar naam aan artikel 29 van de Europese Privacyrichtlijn 95/46/EG, en speelt een belangrijke rol in de totstandkoming van Europees beleid.

In februari 2013 publiceerde de werkgroep een adviesrapport over apps op mobiele apparaten, dat naadloos aansluit bij de zorgen van de Amerikaanse FTC (zie boven).

Citaat: *“Door de nauwe interactie met het besturingssysteem kunnen apps tot aanzienlijk meer gegevens toegang krijgen dan traditionele webbrowsers.”* Met als belangrijkste probleem: *“het gebrek aan transparantie en kennis met betrekking tot de verwerking [van persoonsgegevens] door apps, gecombineerd met het ontbreken van geldige toestemming voordat verwerking plaatsvindt”*. Volgens de Europese regels is het opslaan van persoonsgegevens namelijk alleen toegestaan *“op voorwaarde dat de betrokken abonnee of gebruiker toestemming heeft verleend, na te zijn voorzien van duidelijke en volledige informatie”*.

Kinderen zijn een specifiek kwetsbare groep, aldus de werkgroep. Zij hebben namelijk *“weinig of geen besef, noch kennis, van de hoeveelheid gegevens en de gevoeligheid daarvan waartoe apps toegang kunnen krijgen, of de mate waarin gegevens worden gedeeld met derden voor reclamedoelinden.”*

De werkgroep vindt dat app-ontwikkelaars goed moeten letten op wettelijke leeftijdsgrenzen. Als een minderjarig kind wettelijk toestemming kan geven voor gegevensverwerking, moet de ontwikkelaar zich goed bewust zijn van het *“mogelijk beperkte begripsvermogen en de beperkte aandacht die [een kind] zal besteden aan informatie over gegevensverwerking”*. Apps moeten de informatie over welke gegevens zullen worden verzameld *“op een eenvoudige manier weergeven, rekening houdend met de leeftijd van de gebruiker”*.

Sowieso vindt de werkgroep dat ontwikkelaars zich terughoudend moeten opstellen wat betreft het verzamelen van gegevens van kinderen. *“Met name mogen de voor verwerking verantwoordelijken de gegevens van kinderen niet gebruiken voor gedragsgerichte reclame, direct noch indirect, aangezien dit het begripsvermogen van kinderen te boven gaat en derhalve de grenzen van rechtmatige verwerking overschrijdt.”*

De werkgroep vindt dat een app pas informatie van een apparaat mag verzamelen als de gebruiker daar expliciet toestemming voor heeft gegeven. Die toestemming moet gegeven zijn door een geïnformeerde gebruiker (jargon-term: *informed consent*) en de app mag idealiter pas worden geïnstalleerd als die toestemming is gegeven. Ook roepen de auteurs app-makers op om *“het beginsel*

van gegevensminimalisering in acht te nemen, en alleen die gegevens te verzamelen die strikt noodzakelijk zijn voor het gebruik van de gewenste functionaliteit" (jargon-term: *doelbinding*).

Nederland

In Nederland geldt de Wet Bescherming Persoonsgegevens (WBP). Voor apps betekent dit globaal het volgende.

App-ontwikkelaars moeten:

- toestemming vragen voor het gebruik van uw persoonsgegevens vóórdat de app informatie van uw apparaat haalt of daar informatie op plaatst;
- apart toestemming vragen voor de verschillende soorten persoonsgegevens die de app gebruikt;
- duidelijke en begrijpelijke doelen aangeven waarvoor de gegevens worden gebruikt en deze doelen niet tussentijds wijzigen zonder uw toestemming;
- de mogelijkheid geven uw toestemming in te trekken, de app te de-installeren en de verzamelde persoonsgegevens te verwijderen;
- alleen gegevens verzamelen die echt nodig zijn voor de gewenste functionaliteit;
- de benodigde technische en organisatorische maatregelen treffen om uw persoonsgegevens te beveiligen;
- zorgen voor een leesbare, begrijpelijke en goed toegankelijke privacyverklaring.

(Bron: www.mijnprivacy.nl, de publiekssite van het College Bescherming Persoonsgegevens)

Bij apps voor kinderen zijn er, naast de privacy-regels die gelden voor alle apps, enkele specifieke voorwaarden waaraan een app moet voldoen:

- ouders van minderjarige kinderen moeten toestemming geven voor de verwerking van persoonsgegevens van hun kind. Zo worden de privacy-rechten van kinderen bijvoorbeeld geschonden als een app-ontwikkelaar om een e-mailadres vraagt zonder dat er toestemming is van ouders;
- gegevens van kinderen onder de 13 jaar mogen niet worden gebruikt voor specifieke op een kind gerichte advertenties;
- de informatie moet op een simpele manier worden aangeboden met taalgebruik dat past bij de leeftijd van de kinderen waarop de app zich richt.

(Bron: www.mijnprivacy.nl, de publiekssite van het College Bescherming Persoonsgegevens)

Let op: het maakt niet uit of de app-ontwikkelaar in Nederland gevestigd is of in het buitenland. De Nederlandse privacywet (de Wet Bescherming Persoonsgegevens) is van toepassing als de buitenlandse app-ontwikkelaar gebruik maakt van apparatuur in Nederland. Dat is bij smartphones en tablets het geval.

Hoe werkt een en ander in de praktijk? We vroegen het aan:

- **Jacob Kohnstamm** – voorzitter van het College Bescherming Persoonsgegevens (CBP)
- **Floris Kreiken** – onderzoeker bij Bits of Freedom
- **Jetse Sprey** – advocaat bij Versteeg Wigman Sprey Advocaten

Hun commentaar op de uitkomsten van ons onderzoek leest u in hoofdstuk 4 van dit rapport.

3. TIEN POPULAIRE APPS ONDERZOCHT

We onderzochten tien apps die veel worden gebruikt door Nederlandse kinderen en jongeren. Uit dit onderzoek blijkt dat ontwikkelaars van deze apps zich nauwelijks aan de (Nederlandse) regels hebben gehouden.

Werkwijze

We onderzochten de volgende apps:

- Instagram
- Maan Roos Vis
- Minecraft
- MovieStarPlanet
- Okki's Gekkebekkenclub
- Pocket Habbo
- Pou
- Snapchat
- Squala Quiz App (groep 4-8)
- WhatsApp

De apps werden gedownload en getest op een iPad met iOS (het besturingssysteem van Apple) en op een Android-tablet als daar een versie voor beschikbaar was.

Voor de test is gebruik gemaakt van de network analyzer *Debookee* (voor OS X) om te kijken welke datapakketjes de apps via internet versturen.

Daarnaast werden de privacy-voorwaarden en algemene voorwaarden van de app geanalyseerd. Als een app geen voorwaarden had, golden de voorwaarden van de uitgever.

Onderzoeksresultaten

Hieronder volgt een samenvatting van de onderzoeksresultaten. In de Bijlage bij dit rapport worden alle apps afzonderlijk behandeld.

Alle apps zijn te downloaden zonder dat de gebruiker een privacy-overeenkomst te lezen krijgt. Alleen bij de Android-versies van Pocket Habbo, Squala Quiz, Instagram, Snapchat, WhatsApp en Minecraft geeft de Google Play Store een link naar de bijbehorende privacy-overeenkomsten.

Ook in de omschrijvingen op beide app-marktplaatsen (op basis waarvan veel gebruikers besluiten de app te downloaden) wordt niet vermeld welke persoonsgegevens zullen worden verzameld.

Alleen de omschrijving van *Okki's Gekkebekkenclub* bevat een enkel zinnetje dat over persoonsgegevens gaat: *"Met deze Okki-app wordt tandenpoetsen extra makkelijk en leuk. Elke keer weer! Kies eerst met wie je wilt poetsen: het bekende figuurtje Okki of zijn vriendje Bik. Leg de telefoon op de wastafel. Vervolgens start een 2 minuten durende animatie. Klaar? Dan mag je kiezen: de Okki-tandenpoetsrap, of maak je eigen gekkebekken-foto en stuur hem via de app naar www.gekkenbekkenclub.nl. Let op: Iedereen kan hem dan meteen zien!"*

Snapchat bespreekt privacy indirect: *"Please note: even though Snaps are deleted from our servers after they are viewed, we cannot prevent the recipient(s) from capturing and saving the message by taking a screenshot or using an image capture device."*

Bij 4 van de 10 apps krijgt de gebruiker een knop die leidt naar een pagina met voorwaarden. Het is echter mogelijk om de voorwaarden te accepteren zonder die eerst te lezen. En bovendien:

- de voorwaarden waarnaar **Pocket Habbo**, **Snapchat** en **Instagram** verwijzen, zijn Engelstalig, en veel te moeilijk voor de doelgroep;
- de voorwaarden die **MovieStarPlanet** laat zien, voorafgaand aan het eerste gebruik, zijn wél begrijpelijk voor de doelgroep, maar lijken vooral bedoeld te zijn om de gedragsregels duidelijk te maken. Ze bevatten bijvoorbeeld tips om tijdens het chatten niet te veel persoonlijke informatie prijs te geven. Gebruikers worden niet geïnformeerd over de persoonsgegevens die de app zelf verzamelt.

Wie de tijd neemt om de soms lastige teksten te lezen, vindt soms informatie over welke persoonsgegevens de app verzamelt, of mogelijk in de toekomst zal verzamelen:

- 6 van de 10 apps claimen expliciet het recht om e-mailadressen te verzamelen. 1 app (**Pou**) heeft geen privacy-beleid of voorwaarden, maar verzamelt wel e-mailadressen;
- 5 van de 10 apps zeggen IP-adressen te (kunnen) verzamelen. **Instagram**, **Snapchat** en **Pocket Habbo** zeggen dat ze mogelijk de unieke identificatiecode van het gebruikte apparaat (smartphone of tablet) zullen opslaan.

De Europese Artikel 29 Werkgroep roept app-ontwikkelaars op om zich te onthouden van de verwerking van de gegevens van kinderen voor gedragsgerichte reclame. En volgens de Nederlandse wet mogen gegevens van kinderen onder de 13 jaar niet worden gebruikt voor specifieke op een kind gerichte advertenties. Eén van de onderzochte diensten houdt zich daar niet aan:

- **MovieStarPlanet** vraagt op zijn website toestemming om *"doelbewuste aanbiedingen"* te doen, *"gebaseerd op je gedrag op deze website, je leeftijd en geografische locatie"*. Dit zou de bijbehorende app dus ook kunnen doen.

Pocket Habbo, **MovieStarPlanet**, **WhatsApp**, **Snapchat** en **Instagram** hebben een leeftijdsgrens. Voor **Squla Quiz App**, **WhatsApp** en **Snapchat** is toestemming van de ouders nodig. Bij vrijwel alle apps is onduidelijk is hoe dit gecontroleerd wordt. Squla laat in een reactie weten dat de Squla Quiz App een login code vereist "die pas te verkrijgen is nadat de ouders een abonnement hebben afgesloten (inclusief betaling) en expliciet hebben aangegeven dat ze 18 jaar of ouder zijn."

Conclusies

Bij de meeste onderzochte apps is niet of nauwelijks voldaan aan de Europese adviezen en de Nederlandse regels. Vooral aan de voorwaarde om vóór het downloaden bekend te maken welke persoonsgegevens een app zal verzamelen, wordt niet voldaan.

Maar ook ná het downloaden van een app wordt het de gebruiker niet gemakkelijk gemaakt om zich te informeren over het privacy-beleid. Veelal moet de gebruiker zelf op zoek gaan naar een privacy-beleid, bijvoorbeeld via de website van de ontwikkelaar. Enkele van de onderzochte apps hadden wel links naar het privacy-beleid in de app zelf, maar die leidden naar een Engelstalige en daardoor voor kinderen onbegrijpelijke versie.

Sowieso is vaak onduidelijk wie de doelgroep is van het privacy-beleid. Sommige bepalingen zijn in de jij-vorm geschreven op een redelijk begrijpelijke manier, gevolgd door juridisch lastige paragrafen die zelfs voor veel ouders moeilijk zullen zijn. Moet de tekst gelezen worden door het kind of door de ouders?

Ook is niet duidelijk op welk moment in het proces van ingebruikname van een app de ouders worden uitgenodigd om mee te kijken. Bij sommige apps is de toestemming van ouders nodig, maar onduidelijk is wanneer en hoe ouders die toestemming moeten geven.

En wat de techniek betreft: 4 van de 10 apps versturen hun gegevens onversleuteld en dus onveilig. Versleuteling zorgt ervoor dat er koeterwaals verschijnt wanneer de gegevens worden afgetapt. Onversleutelde gegevens zijn gewoon leesbaar. Aftappen op zich is overigens kinderlijk eenvoudig; dat kan iedereen doen, met een *network analyzer* zoals Debookee (voor OS X) of Wireshark (voor Windows, Linux, en tal van andere platforms).

4. COMMENTAAR VAN DESKUNDIGEN

We vroegen drie deskundigen om commentaar op de onderzoeksresultaten:

- **Jacob Kohnstamm** – voorzitter van het College Bescherming Persoonsgegevens (CBP)
- **Floris Kreiken** – onderzoeker bij Bits of Freedom
- **Jetse Sprey** – advocaat bij Versteeg Wigman Sprey Advocaten

Jacob Kohnstamm (CBP)

Het College Bescherming Persoonsgegevens (CBP) houdt toezicht op de verwerking van persoonsgegevens. Dat betekent echter niet dat het CBP de ontwikkelaars van de door ons onderzochte apps zomaar op de vingers kan tikken. Dat kan alleen als het CBP zelf onderzoek heeft gedaan.

Voorzitter Jacob Kohnstamm kan dan ook geen concrete uitspraken doen over ons onderzoek; dat kan hij alleen over onderzoeken die het CBP zelf uitvoert.

Over hoe de app-markt in Nederland zich ontwikkelt, laat Kohnstamm zich ook voorzichtig uit. Nadat de Amerikaanse toezichthouder FTC een 'schrikbarend' beeld schetste over de situatie in de Verenigde Staten, heeft het CBP een steekproef gedaan onder Nederlandse apps. De resultaten daarvan waren niet alarmerend. Kohnstamm: *"We constateerden dat er minder reden is tot grote zorg waar het de in Nederland gemaakt apps betreft"*.

Kohnstamm wil naar aanleiding van ons onderzoek wel iets zeggen over (kinder)apps in het algemeen, en de oorzaak van het feit dat veel app-ontwikkelaars onzorgvuldig omgaan met persoonsgegevens.

Jonge ontwikkelaars, geen flauw benul van privacy

Kohnstamm: *"App-ontwikkelaars zijn vaak heel jonge mensen, die zich van geen kwaad bewust zijn. Twee jaar geleden heb ik de eerste grote conferentie bijgewoond van app-developers in Silicon Valley. Dat waren jongens en meiden van 20 tot 23 jaar, met ringetjes in het oor, korte broeken en All Stars-gympen. Die waren bezig om te bedenken wat zij met hun technologische kennis aan leuke apps konden ontwikkelen. Ze hadden eigenlijk geen flauw benul van privacy, laat staan van de Europese opvattingen over de bescherming van persoonsgegevens."*

Het is dus niet per se zo dat app-ontwikkelaars proberen om de wet te omzeilen, of expres onzorgvuldig met persoonsgegevens van kinderen omgaan. *"Ze hebben er gewoon nooit over nagedacht,"* aldus Kohnstamm.

Boetebevoegdheid

Dat zal veranderen, denkt Kohnstamm, als het CBP ook boetes kan uitdelen. Nu kan het college een bedrijf alleen een last onder dwangsom opleggen, waardoor het bedrijf een aantal maanden de tijd krijgt om de situatie te veranderen en eventueel bezwaar of beroep aan te tekenen.

Kohnstamm legt het verschil uit door een vergelijking met verkeersboetes: *"Moet u zich eens voorstellen dat als de politie bij harder rijden dan 120 of 130 niets anders zou kunnen doen dan zeggen: 'meneertje, als u dat nog een keer doet, zou u er gloeiend bij zijn'. Dan rijdt iedereen hier binnen de kortst mogelijke keren 160 of 180."*

Een wetsvoorstel om de Wet Bescherming Persoonsgegevens te wijzigen, bevat de door Kohnstamm gewenste boetebevoegdheid. Het voorstel is april 2014 ingediend bij de Tweede Kamer voor schriftelijke behandeling (de tweede van zes fases voordat een wetsvoorstel is aangenomen). Ook op Europees niveau wordt gesproken over een nieuwe verordening (wet) om het CBP en collega-toezichthouders in andere lidstaten scherpere tanden te geven.

Belangrijke uitspraak

Een andere belangrijke ontwikkeling is volgens Kohnstamm de uitspraak van het Europees Hof van Justitie over 'het recht om vergeten te worden'. Niet zozeer vanwege het onderwerp van die uitspraak – in bepaalde gevallen verwijdering uit de zoekresultaten van Google – maar omdat het Hof bepaalde dat een Spaanse rechter de bevoegdheid heeft om uitspraken te doen over Google, ondanks het feit dat Google niet formeel is gevestigd in Spanje.

Pakkans

Een eventuele boetebevoegdheid voor het CBP betekent overigens niet dat daardoor de 'pakkans' voor apps groter wordt. *"Wij kunnen geen tientallen of honderden apps per jaar bekijken,"* zegt Kohnstamm. *"We doen een tien- of vijftiental diepgaande onderzoeken op jaarbasis. Dan zijn twee of drie mensen drie of vier maanden verder, voordat we een handhaafbare zaak hebben die we niet bij de rechter zullen verliezen."* En dan zijn apps nog maar een van de vele verwerkers van persoonsgegevens waar het CBP onderzoek naar doet.

"We zijn met ongeveer 80 fte. Dat is best een organisatie. Maar als je ziet hoeveel apps er op een dag ontwikkeld worden..." – Kohnstamm moet erom lachen – *"dan kunnen we die nooit allemaal onderzoeken! Natuurlijk vind ik diep in mijn hart, en dat heb ik ook al meermalen gezegd, dat we gewoon meer mensen moeten kunnen inhuren en dus meer geld moeten krijgen. Maar dat is in het huidige tijdsgewricht niet bepaald een populaire oproep. Iedere voorzitter van een organisatie roept dat wel. Mijn antwoord voorlopig is: help ons zo snel mogelijk aan een boetebevoegdheid, want dat zal ook zijn preventieve werking hebben naar de hele sector toe."*

Vooraf bij app-ontwikkelaars die geen onderdeel zijn van een groot bedrijf, kan een boete van een paar ton een reden zijn om zich aan de regels te houden. *"Als ze weten dat ze failliet gaan als ze daar niet over nadenken, dan heb je een totaal andere wereld hoor. Dat zal in ieder geval behoorlijk meehelpen aan een wereld waarin app-ontwikkelaars al tijdens het maken van een app nadenken hoe die met persoonsgegevens zal omgaan en welke privacy-waarborgen nodig zijn. Privacy by design heet dat. App-ontwikkelaars zouden goede voorbeelden kunnen promoten en een belangrijke rol kunnen spelen door bij hun apps aan te geven hoe privacy-vriendelijk ze zijn, bijvoorbeeld door middel van een rating. App-gebruikers worden zich zo meer bewust van hun rechten, en kunnen apps niet alleen kiezen op basis van hun interesse, maar ook op basis van hoe privacy-vriendelijk een app is."*

Wie is verantwoordelijk?

Het is vaak mogelijk om de algemene voorwaarden of het privacy-beleid van een app te accepteren zonder de bijbehorende tekst te lezen. Is dat een verantwoordelijkheid van de gebruiker of van de app-ontwikkelaar?

Kohnstamm: *"Beide. Als een gebruiker aanklikt 'ik heb dit gelezen en ik aanvaard het,' dan kan hij niet zeggen: 'ja, ik was even met iets anders bezig'. Maar uiteindelijk is het wel de app-ontwikkelaar die ervoor moet zorgen dat de voorwaarden niet alleen geaccepteerd zijn, maar dat de voorwaarden zo zijn*

geschreven dat in het geval van apps voor kinderen, ook kinderen het kunnen begrijpen en volgen. In zijn algemeenheid zouden de privacy-voorwaarden veel en veel overzichtelijker en begrijpelijker moeten. Het grootste gedeelte van die privacy-voorwaarden is ook voor volwassenen volstrekt onleesbaar.”

Doelgroep

Wie zou de doelgroep moeten zijn van voorwaarden bij apps voor kinderen; de kinderen zelf of hun ouders?

“Primair is de doelgroep kinderen. Het is natuurlijk wel afhankelijk van de leeftijd van de kinderen op wie de app zich richt. Maar aangezien ook ouders die ingewikkelde taal vaak niet helemaal zullen kunnen volgen – behalve ouders die toevallig jurist zijn – moet het in zijn algemeenheid zodanig geschreven zijn dat bij wijze van spreken een 12- tot 14-jarige begrijpt wat er staat. Het voordeel daarvan is dat de ouders het dan ook zullen begrijpen.”

Controle

Voor veel apps is toestemming van de ouders nodig. Maar het is onduidelijk hoe dit gecontroleerd wordt. Hoe zou dat gecontroleerd moeten en kunnen worden?

“Ouders hebben hier een primaire verantwoordelijkheid, maar uiteindelijk – als er discussie over ontstaat bij een rechter – zal de verantwoordelijke [in dit geval: de app-ontwikkelaar – red.] moeten aantonen dat hij gedaan heeft wat hij doen kon om te controleren of de ouders toestemming hebben gegeven. Als de ouders een rekening hebben geopend waar het kind vrijelijk apps mee kan kopen en downloaden, dan maken ze bij een rechter weinig kans, schat ik in. Als ze dat niet gedaan hebben, en er is veel geld of een grote relevantie mee gemoeid, dan zal langzamerhand de bewijslast steeds meer van de ouders naar de verantwoordelijke verschuiven.”

Floris Kreiken (Bits of Freedom)

“Zorgelijk.” Dat vindt Floris Kreiken, onderzoeker bij Bits of Freedom, van verschillende onderzoeksresultaten. Bijvoorbeeld dat sommige apps persoonsgegevens onversleuteld versturen. “Dat is erg omdat ze onderschept kunnen worden,” aldus Kreiken. De burgerrechtenbeweging Bits of Freedom lobbyt bij bedrijven en overheden voor ‘vrijheid en privacy op internet’.

Het is ook zorgelijk dat één app de webadressen van de lijsten met verboden woorden onversleuteld verstuurt. “Dat is dus heel slecht,” zegt Kreiken. “Dat betekent dat iemand die daar misbruik van wil maken, weet wat-ie niet kan zeggen. En dus ook wat hij wél kan zeggen, om alsnog zijn kwade intenties te botvieren. Hij kan dan andere woorden gebruiken om hetzelfde doel te bereiken. We hebben het hier over mensen die met kinderen willen afspreken, en allerlei nareigheid met ze willen uithalen.”

Nog geen dead bodies

In theorie zouden er nare dingen kunnen gebeuren door een app die slordig omgaat met persoonsgegevens. Maar in de praktijk zijn er volgens Kreiken nauwelijks incidenten bekend. Gelukkig maar. “Dat is het lastige van dit debat,” zegt Kreiken. Daardoor blijft het gaan over stel-nu-dat-scenario’s.

“Het is moeilijk zichtbaar te maken wat er mis kan gaan, vooral ook omdat er geen dead bodies zijn. Het is nog niet echt goed misgegaan. Maar als dat gebeurt, zal dat de boel op zijn kop zetten, zeker als het over kinderen gaat,” denkt Kreiken.

We moeten dus wachten tot het kalf verdronken is? *"Ja, helaas,"* beaamt Kreiken.

Vieze mannen en inbrekers

Het hypothetische geval van een kinderlokker die een onversleutelde lijst van verboden woorden ontdekt, en daar zijn gedrag op aanpast, is niet vergezocht. Kreiken: *"Dat is het oudste verhaal van het internet, dat iemand zich voordoet als een meisje van 14, maar uiteindelijk een vieze man van 50 blijkt te zijn."* Het is ook niet onrealistisch om te veronderstellen dat zo'n 'vieze man' de kennis kan hebben om zwarte lijsten te onderscheppen, als die onversleuteld beschikbaar zijn. *"Er zijn allerlei netwerken die ondergronds zitten. Die zitten ondergronds omdat ze daar de technische knowhow voor hebben. Ze begrijpen hoe internet werkt, en dat soort dingen kunnen ze heus wel onderscheppen."*

Ook inbrekers kunnen hun voordeel doen met persoonsgegevens die onversleuteld over het net vliegen. Stel dat een inbreker op een openbaar netwerk, bijvoorbeeld op het station, ziet dat een kind zijn thuisadres invult. Dan weet je als inbreker, wanneer het kind daar met zijn ouders is, dat ze weg zijn van huis. Dan zou je naar dat huis kunnen gaan om de boel leeg te halen. Volgens Kreiken is het gewoon wachten op het eerste incident.

Populair doelwit

Uit het onderzoek bleek dat kinder-apps een rijk palet aan persoonsgegevens willen verzamelen. *"Dat verbaasde me niet, eerlijk gezegd,"* zegt Kreiken. *"Het is al langer bekend dat kinderen nog populairder zijn als doelwit dan volwassenen, en dat er op grote schaal informatie wordt buitgemaakt door bedrijven die zo vroeg mogelijk een relatie willen aangaan met hun toekomstige klanten. Dat neemt niet weg dat ik het redelijk schokkend vind wat er allemaal wordt verzameld."*

Algemene voorwaarden en privacy-verklaringen

Kreiken is ook niet te spreken over algemene voorwaarden en privacy-verklaringen die kindertaal gebruiken in juridische paragrafen. *"Ik vind het gewoon raar. Ik snap niet wat zij [de auteurs van de voorwaarden – red.] daarmee denken te bereiken. Enerzijds lijkt het de bedoeling dat ook kinderen het zullen snappen, met teksten als 'vet cool', maar anderzijds komt er dan ineens juridisch taalgebruik doorheen. Dat is niet te begrijpen voor een kind. Het lijkt erop alsof die voorwaarden eigenlijk zo zijn geformuleerd om actief te misleiden."*

Kreiken vindt dan ook dat ouders moeten meelezen met de voorwaarden. *"Het probleem met algemene voorwaarden en privacy-verklaringen is dat ouders ze meestal ook niet lezen. Dat is een beetje deprimerend, want dat zouden ze eigenlijk wel moeten doen."* Kreiken snapt dat die teksten ook voor veel ouders bijzonder moeilijk geschreven zijn. *"Veel algemene voorwaarden zijn niet duidelijk en ik vind dat een slechte zaak, want mensen moeten weten waarmee ze akkoord gaan. Het moet veel helderder worden geformuleerd."*

Wie de moeite neemt om de voorwaarden te lezen, kán erachter komen wat er met de persoonsgegevens van zijn of haar kind gebeurt. Daarbij helpen de app-ontwikkelaars echter nauwelijks, als je op 'akkoord' kunt klikken zonder een letter van de voorwaarden gelezen te hebben. Kreiken: *"Het zou andersom moeten zijn. Je moet proberen te stimuleren dat mensen die voorwaarden gaan lezen. Je moet die voorwaarden duidelijk onder de aandacht brengen. Nu proberen app-ontwikkelaars zoveel mogelijk een situatie te creëren waarin mensen er gemakkelijk voorbij kunnen klikken. En dat is zorgelijk."*

Jetse Sprey (Versteeg Wigman Sprey Advocaten)

Advocaat Jetse Sprey, van advocatenkantoor Versteeg Wigman Sprey Advocaten, las de algemene voorwaarden van de app MovieStarPlanet. Op ons verzoek beoordeelde hij een aantal passages. Zijn oordeel is hard. Sommige teksten zijn *“gewoon slecht”*. Dat had hij zelf echt anders gedaan.

Bijvoorbeeld: *In overeenstemming met de acceptatie van de algemene voorwaarden door gebruikers van de site geven wij gebruikers persoonlijk, niet-exclusief, niet-verdraagbaar [sic] en gelimiteerd recht en vergunning. Sprey: “Ik kan hier geen chocola van maken, terwijl ik ervoor heb doorgeleerd. Dit is zó onzinnig; ik verwacht dat dit in elkaar is geknutseld door leken die voor jurist wilden doorgaan.”*

App-voorwaarden moeten simpel geformuleerd zijn. “Dat is geen onhaalbare eis,” volgens Sprey. *“Juristen moeten leren om begrijpelijk te praten en te schrijven. Het is echt niet zo moeilijk om begrijpelijke teksten te schrijven. Het kost alleen wat meer tijd.”* Waarom zijn voorwaarden dan zo vaak nog ingewikkeld? Volgens Sprey is het in de juridische wereld gebruikelijk dat bepaalde formuleringen telkens worden hergebruikt. *“Niemand bedenkt dan dat het simpeler kan.”*

App-leveranciers kunnen gespecialiseerde juristen inhuren om advies te vragen bij het opstellen van algemene voorwaarden of een privacy-beleid. Maar lang niet alle leveranciers schakelen een professioneel kantoor in. Geregeld worden de voorwaarden van een andere app gekopieerd en aangepast door iemand met weinig kennis van zaken, weet Sprey. *“Onbegrijpelijke voorwaarden ontstaan vaak niet uit kwade opzet, maar uit onkunde. Mensen doen maar wat.”* De privacy-verklaring is vaak een sluitstuk waar niet veel geld aan wordt besteed.

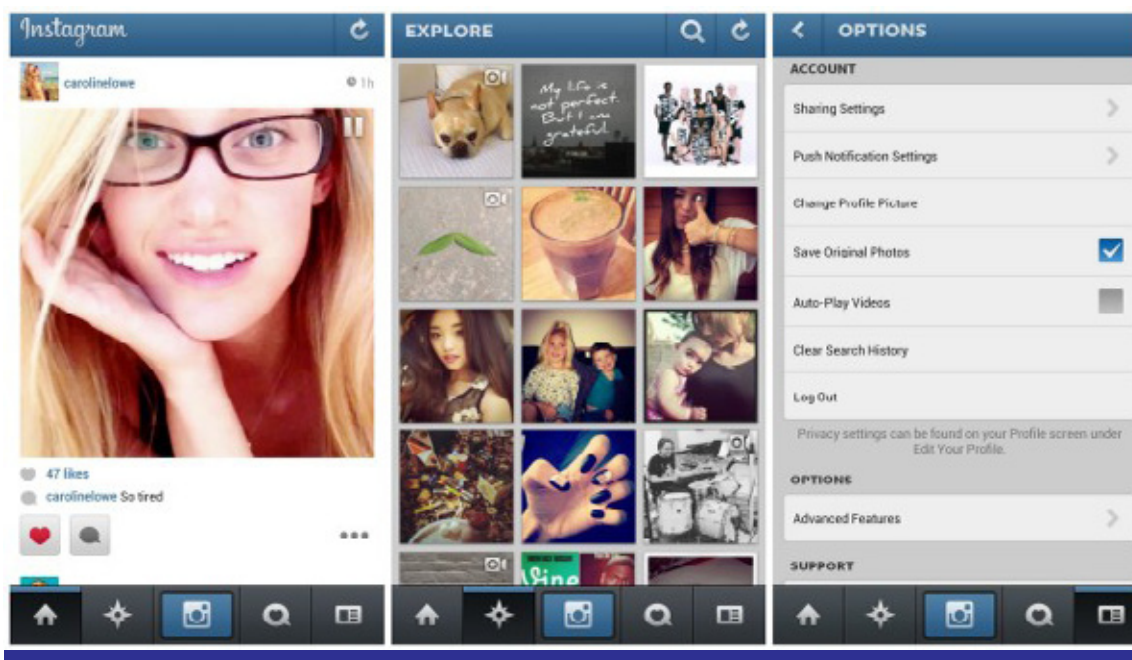
BIJLAGE - UITKOMSTEN PER APP

BIJLAGE – UITKOMSTEN PER APP

Instagram

iOS, Android, gratis

Met **Instagram** kun je foto's maken, bewerken, publiceren (zichtbaar maken voor iedereen) en verzenden naar specifieke personen.

Je kunt de app downloaden zonder eerst een privacy-overeenkomst te hoeven lezen of goed te keuren. Na de eerste start staat zegt de app: *"Door op Registreren te klikken, geef je aan dat je de Servicevoorwaarden en het Privacy-beleid hebt gelezen en hiermee akkoord gaat."* Je kunt echter ook op 'Registreren' klikken zonder de voorwaarden te hebben gelezen.

Het privacy-beleid is later nog wel terug te lezen in de app, via de opties. Maar alleen in het Engels. En waarschijnlijk te moeilijk voor de doelgroep.

Officieel heeft Instagram een leeftijdsgrens: je moet 13 jaar of ouder zijn om de app te gebruiken. Maar nergens vraagt Instagram om de leeftijd van de gebruiker en het is onduidelijk hoe de leeftijd gecontroleerd wordt. (Volgens het privacy-beleid zal Instagram *"zo snel als mogelijk"* persoonsgegevens wissen als blijkt dat de gebruiker te jong is, maar alleen als iemand anders het bedrijf daarop heeft gewezen).

Het privacy-beleid en de algemene voorwaarden geven Instagram het recht om de volgende persoonsgegevens te verzamelen:

- naam
- e-mailadres
- IP-adres
- telefoonnummer

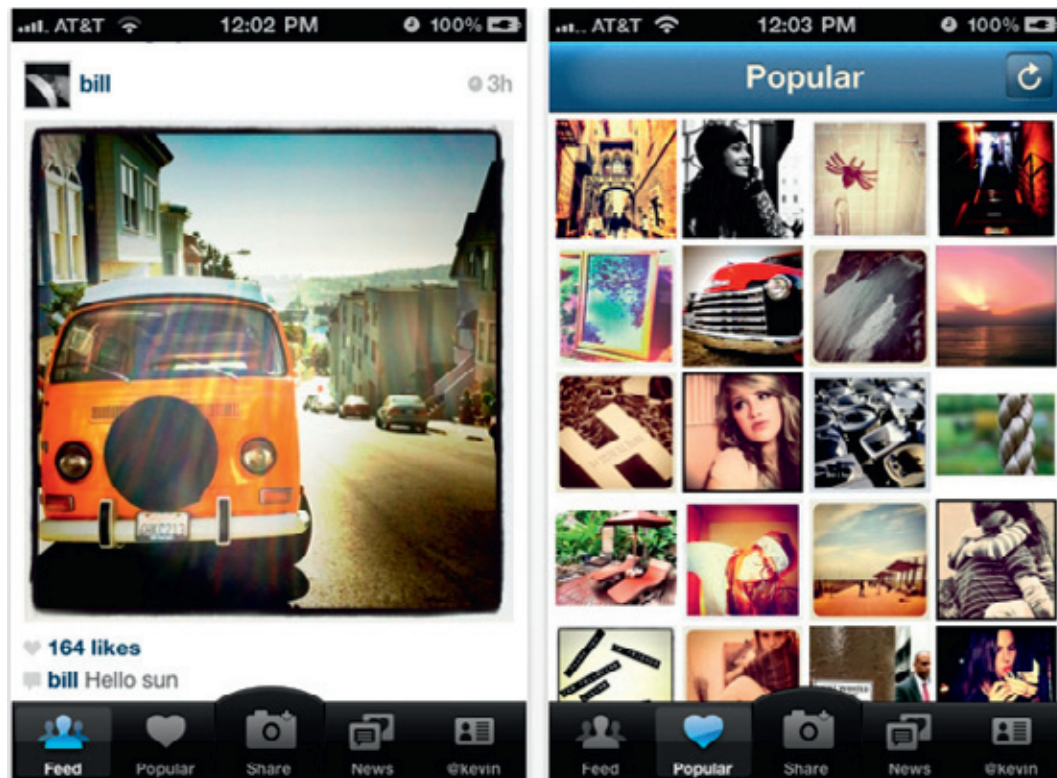
- *device identifiers* (zie toelichting hieronder)
- profielgegevens van derden, zoals Facebook
- *content*, met name foto's
- locatiegegevens
- browser-type

Die *device identifiers* lijken een soort cookies te zijn. De privacy-voorwaarden zeggen daarover:

"When you use a mobile device like a tablet or phone to access our Service, we may access, collect, monitor, store on your device, and/or remotely store one or more 'device identifiers'. Device identifiers are small data files or similar data structures stored on or associated with your mobile device, which uniquely identify your mobile device. (...) A device identifier may deliver information to us or to a third party partner about how you browse and use the Service and may help us or others provide reports or personalized content and ads. Some features of the Service may not function properly if use or availability of device identifiers is impaired or disabled."

Informatie over het mobiele apparaat waarmee je Instagram gebruikt, kan dus worden gedeeld met *"derden"*. Maar hoe je erachter komt wie dat zijn, of kunnen zijn, wordt nergens vermeld. Ook de laatste zin is opvallend: kennelijk kunnen device identifiers worden *"impaired or disabled"*. Maar hoe dat moet staat nergens beschreven.

In de app belooft Instagram: *"Je telefoonnummer en e-mailadres blijven altijd privé."* Dat geldt echter niet per se voor je gebruikersnaam. Uit een analyse met Debookee blijkt dat bij het uploaden van een foto je gebruikersnaam onversleuteld wordt verstuurd. Dit is een persoonsgegeven en zo is het apparaat mogelijk – zeker als iemand zijn eigen voor- en/of achternaam heeft gebruikt – herleidbaar tot de persoon.

Maan Roos Vis

iOS, gratis (met in-app aankoop van aanvullend materiaal)

De educatieve app *Maan Roos Vis* (gebaseerd op de gelijknamige leesmethode van uitgeverij Zwij-sen) bevat slechts enkele opties: 'Wat zie je?' 'Wat rijmt erop?' en 'Maak een foto!' De optie 'Welke letters?' is in de app te koop.

Bij het opstarten wordt even verbinding gemaakt met internet, met een server van iTunes. Dit is waarschijnlijk in verband met de link naar het kopen van 'Welke letters?'

Tijdens het gebruik lijken er geen persoonsgegevens te worden verzameld. Volgens een analyse met Debookey maakt Maan Roos Vis tijdens het gebruik geen contact met internet. De enige optie waarbij het denkbaar is dat er persoonsgegevens betrokken bij zijn – 'Maak een foto!' – werkte niet bij het testen.

Maan Roos Vis heeft geen eigen privacy-voorwaarden. Volgens de privacy-voorwaarden van de uitgever, die ook van toepassing zijn op Maan Roos Vis, heeft de app het recht om de volgende persoonsgegevens te verzamelen:

- naam
- e-mailadres
- postadres
- telefoonnummer
- informatie over aankopen

Minecraft Pocket Edition

iOS, Android, €5,99

Minecraft Pocket Edition, een soort virtueel Lego, was in 2013 de populairste betaalde iPad-app, en de op een na populairste betaalde iPhone-app.

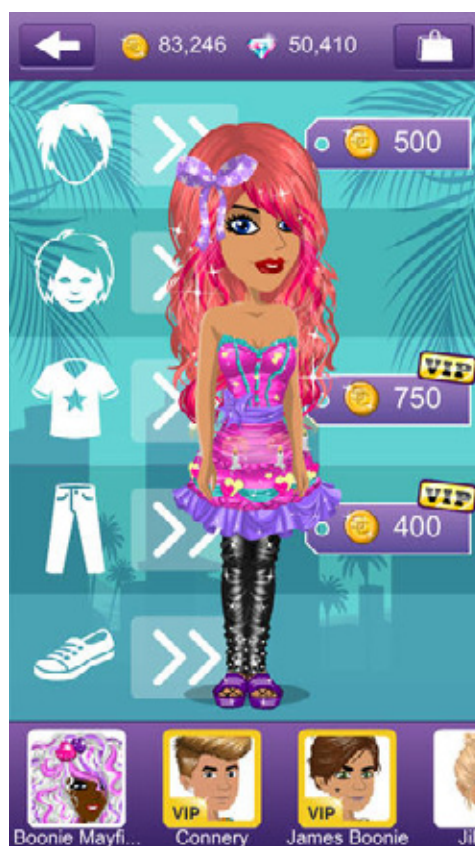
Tijdens het gebruik maakt de app nauwelijks contact met internet, en de app lijkt dan ook nauwelijks persoonsgegevens te verzamelen. Volgens het privacy-beleid kan de website locatiegegevens verzamelen, maar uit de omschrijving (*"Wanneer je onze Website gebruikt verzamelen we de gegevens over jouw bezoek. Dit omvat verkeersgegevens, locatiegegevens en communicatiegegevens."*) lijkt dit eerder te gaan om globale geografische gegevens dan om specifieke informatie zoals GPS.

Minecraft heeft een leesbare Nederlandstalige privacy-verklaring, die duidelijk gericht is op een jongere doelgroep. (*"We vinden het belangrijk dat jouw privacy en je gegevens beschermd zijn."*) De tekst is goed leesbaar voor de doelgroep.

Helaas is de privacy-verklaring alleen te lezen voor wie daar actief naar op zoek gaat. Je kunt gemakkelijk de app downloaden en gebruiken zonder weet te hebben van deze tekst.

MovieStarPlanet

iOS, Android, gratis

In de app **MovieStarPlanet**, die ongeveer hetzelfde doet als de gelijknamige website, kun je een avatar aankleden in verschillende stijlen, en chatten met andere deelnemers. Je kunt de app downloaden zonder eerst een privacy-overeenkomst te hoeven lezen.

Nadat je een personage hebt aangekleed, moet die een gebruikersnaam en wachtwoord kiezen. Onder de invulvelden staan twee knoppen: een met 'Lees de Algemene Voorwaarden' en een met 'Oké'. Plus de instructie: "*Door te klikken op de knop hierboven, accepteer je de algemene voorwaarden.*" De gebruiker kan echter ook op 'Oké' klikken zonder de algemene voorwaarden gelezen te hebben.

Die algemene voorwaarden gaan vooral over gedragsregels binnen de app. Zo wordt geadviseerd om geen persoonlijke informatie te geven, of met iemand in het echt af te spreken die je via MovieStarPlanet hebt ontmoet. Tevens zijn 'beledigende taal' en het lastigvallen van anderen verboden.

Naast deze gedragsregels zijn er ook nog de volgende teksten (op de website):

- uitgebreide Algemene Voorwaarden (<http://info.moviestarplanet.nl/ouders/algemene-voorwaarden.aspx>)
- een privacy-beleid (<http://info.moviestarplanet.nl/ouders/privacy-beleid.aspx>)

Daaruit blijkt dat de app het recht heeft om de volgende persoonsgegevens te verzamelen:

- e-mailadres

- gebruikersnaam
- content van de gebruiker
- locatiegegevens

Tevens blijkt dat een kind dat MovieStarPlanet gebruikt, toestemming geeft voor: *“doelbewuste aanbiedingen, gebaseerd op je gedrag op deze website, je leeftijd en geografische locatie”*. Dat mag dus niet.

De app heeft een leeftijdsgrens. Uit de Algemene Voorwaarden: *“MovieStarPlanet is een website hoofdzakelijk bedoeld voor kinderen tussen de 8 en 15 jaar. Als onderdeel van ons kinderbeschermingsbeleid keurt MovieStarPlanet het gebruik van de site door volwassenen (iedereen 18 jaar of ouder) af.”* Uitzonderingen zijn alleen mogelijk voor ouders die hun kinderen helpen, en mensen die vanuit hun beroep de dienst *“willen bezoeken voor educatieve doeleinden, rechtshandhaving of ten bate van research”*. Onduidelijk is hoe MovieStarPlanet die leeftijd controleert.

Verderop staat: *“Als je onder de 18 jaar bent of niet je eigen rekeningen betaalt, moet je voor aankopen met betaalkaart/credit card bij MovieStarPlanet, toestemming hebben van je ouders, degene die jouw rekeningen betaalt of degene die de creditcard bezit waarmee je betaalt.”* Onduidelijk is hoe MovieStarPlanet controleert of ouders die toestemming daadwerkelijk hebben gegeven.

Hoewel de algemene voorwaarden de jeugdige gebruikers persoonlijk aanspreken (*“Deze algemene voorwaarden zijn een overeenkomst tussen jou als gebruiker en MovieStarPlanet.”*) staat hij vol met termen die onbegrijpelijk zijn voor kinderen. Dat vergroot de kans dat de tekst niet helemaal gelezen zal worden. Welk kind zal niet afhaken na het lezen van de volgende zin: *“In overeenstemming met de acceptatie van de algemene voorwaarden door gebruikers van de site geven wij gebruikers persoonlijk, niet-exclusief, niet-verdraagbaar [sic] en gelimiteerd recht en vergunning. Dit stelt gebruikers in staat om op de site van MovieStarPlanet te komen en er te spelen.”* Zelfs voor juristen is zo’n zin onbegrijpelijk, volgens advocaat Jetse Sprey (zie hdst.4 van dit rapport).

Bij het openen maakt de app contact met de website van MovieStarPlanet om lijsten op te halen met geblokkeerde termen. Het zijn zeker drie afzonderlijke lijsten: één met Nederlandstalige woorden, één met Engelstalige woorden en één met internetadressen. De geblokkeerde woorden zijn zowel in het Nederlands als in het Engels vooral seksueel getinte woorden, maar ook termen als ‘ontmoeten’, ‘alleen thuis’, ‘stuur een foto’, ‘skype’, ‘@hotmail’ en ‘Facebook’. Een aantal van de websites op de lijst zijn daar vermoedelijk op gezet omdat ze het businessmodel van het bedrijf ondermijnen, zoals ‘free-moviestarplanet-hack.jimdo.com’.

De lijsten staan onversleuteld op internet op een webadres dat achterhaald kan worden met een aftap-tool als Debookee. Wie slechte bedoelingen heeft, kan dus makkelijk achterhalen welke termen verboden zijn (en die vervolgens parafraseren).

Gebruikers kunnen elkaar berichten sturen. Met Debookee is de inhoud van die berichten niet te lezen; er lekt alleen informatie weg over de lengte van de berichten.

Okki's Gekkebekkenclub

iOS, gratis

Okki's Gekkebekkenclub is een simpele app die kinderen moet stimuleren om hun tanden te poetsen. De app bestaat uit een liedje met aanwijzingen over het tandenpoetsen. Na afloop krijgt de gebruiker drie opties: het liedje nog een keer beluisteren, de videoclip van het liedje bekijken op YouTube, of een foto maken van de – hopelijk goed gepoetste – tanden. Om de gefotografeerde tanden heen verschijnt dan een plaatje van een dierengezicht, zodat het kind een Jaap Aap-effect kan maken. Het is ook mogelijk om een 'gewone' foto te maken. Afgezien van het doorsturen naar YouTube en de foto-optie maakt de app geen contact met internet.

Bij het opsturen van de foto vraagt de app om de volgende persoonsgegevens:

- naam
- leeftijd
- woonplaats
- e-mailadres

Uit een analyse met Debookee blijkt dat de bovengenoemde informatie onversleuteld wordt verzonden. Wat bijzonder onveilig is, met name voor persoonsgegevens. (Zie het interview met Floris Kreiken in hdst. 4, voor enkele onwenselijke scenario's.)

Debookee toont ook het IP-adres, het MAC-adres (het fysieke adres van het tablet) en de naam die de eigenaar eventueel aan het apparaat heeft gegeven.

De app heeft geen eigen privacy-voorwaarden. De gebruiker wordt slechts met één zin gewaarschuwd: *"We gaan zo een foto maken! Let op, als je op verstuur klikt dan wordt de foto online gezet"*

op www.gekkebekkenclub.nl.” Er wordt niet uitgelegd wat dit verder voor gevolgen heeft, of kan hebben.

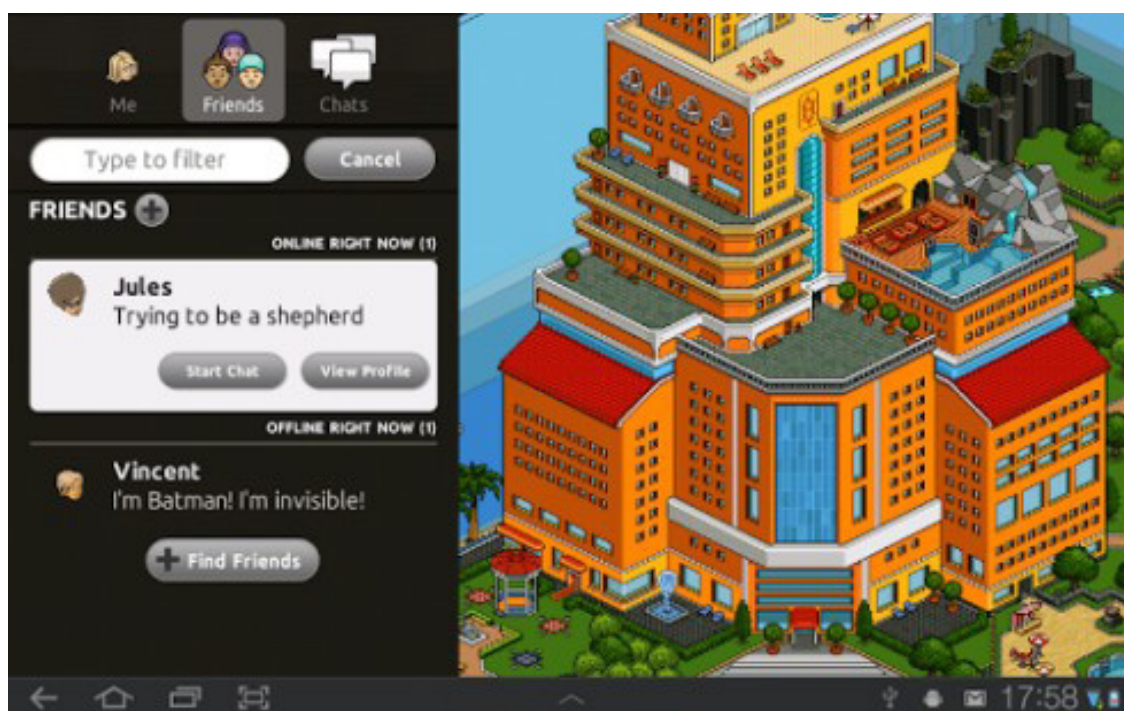
Omdat de app een uitgave is van Okki (Blink Uitgevers), is het privacy-beleid op Okki.nl van toepassing op de app. Daar staat: *“Tijdens het gebruik van de website kunt u gevraagd worden gegevens in te voeren. Deze gegevens zullen alleen worden gebruikt voor het daarbij aangegeven doel en/of in overeenstemming met dit privacy-beleid.”* (<http://paginas.okki.nl/Privacy.aspx>)

De app is inmiddels verwijderd. Dit is de reactie van uitgeverij Blink: *“We zijn blij dat mede door het rapport de privacywetgeving in relatie tot de doelgroep kinderen goed op de agenda wordt gezet. Het is cruciaal dat we in Nederland zorgvuldig omgaan met de gegevens van onze kinderen en het rapport helpt om ongeoorloofd gebruik te voorkomen en minimaliseren. Het rapport heeft ons ook weer helemaal op scherp gezet. We hebben naar aanleiding van het rapport intern een voorlichtingsmiddag georganiseerd om alle medewerkers nog eens heel precies te informeren over wat wel en niet mag en waar iedereen in de praktijk echt heel goed op moet letten.”*

Pocket Habbo

iOS, Android, gratis

Pocket Habbo is een app waarmee gebruikers van Habbo, voorheen Habbo Hotel, kunnen chatten met collega-Habbo's. Op de homepage van de site staat een link naar een pagina met gedragsregels en *safety tips* om je privacy te beschermen (http://www.habbo.nl/safety/safety_tips). Hoewel de app minder functionaliteit biedt dan de website, kun je vanuit de app wel lid worden van Habbo, zonder ooit de website te bezoeken. Vanuit de app wordt niet naar de *safety tips* verwezen, noch voor noch na het downloaden.

Gebruikers kunnen Pocket Habbo ook downloaden zonder eerst de privacy-voorwaarden te hoeven lezen. Alleen de Android-versie heeft een link – in de Play Store – naar het (Engelstalige) privacy-beleid.

Na het openen van de app moet de gebruiker een Habbo-site kiezen (habbo.fr, habbo.it, habbo.nl, etc). Daarna krijg je een pagina te zien over de gebruikersvoorwaarden. Hoewel Habbo.nl een Nederlandstalig privacy-beleid heeft, en de eerder genoemde *safety tips* ook Nederlands zijn, is de app zelf in het Engels. Wie op *View Terms of Service and Privacy Policy* klikt, gaat naar een Engelstalige pagina (<https://help.habbo.com/entries/23096348-Terms-of-Service-and-Privacy-Policy>) met vier links: 'Terms of Service', 'Privacy Policy', 'Infringement Policy (DMCA)' en Terms of Sale – US. Kinderen die het woord *privacy* hebben herkend en op de juiste link klikken, komen vervolgens op een lange juridische tekst (<https://help.habbo.com/entries/23029106-Privacy-Policy>). In het Engels. De gebruiker van Pocket Habbo kan op 'Decline' of 'Accept' klikken zonder de voorwaarden te hebben gelezen.

Volgens het (Nederlandstalige) privacy-beleid geef je Habbo het recht om de volgende persoonsgegevens op te slaan:

- e-mailadres
- IP-adres
- *persistent identifiers* (unieke codes die bij een apparaat horen)
- geboortedatum
- informatie over aankopen
- *content* van de gebruiker
- locatiegegevens

Als je een telefoonnummer hebt opgegeven, en inlogt met je profielgegevens van Facebook of Twitter, en toestaat dat chats worden opgeslagen, kunnen deze gegevens ook worden verzameld. Dit betekent niet dat de app dit allemaal en altijd doet, maar het kan wel.

Over locatiegegevens meldt Sulake, de uitgever van Habbo: *"Voor zover Sulake diensten aan u een dienst ter beschikking stelt die u [sic] locatie vastleggen en u gebruik maakt van dergelijke diensten, mag Sulake uw locatiegegevens verzamelen en verwerken om locatie gerelateerde diensten en advertenties aan te bieden."* (...) *"Sulake kan diverse technologieën gebruiken om uw locatie vast te stellen, zoals GPS, Wi-Fi of andere netwerk gerelateerde informatie zoals het IP adres. Uw GPS geolocatie wordt niet gebruikt zonder uw toestemming."*

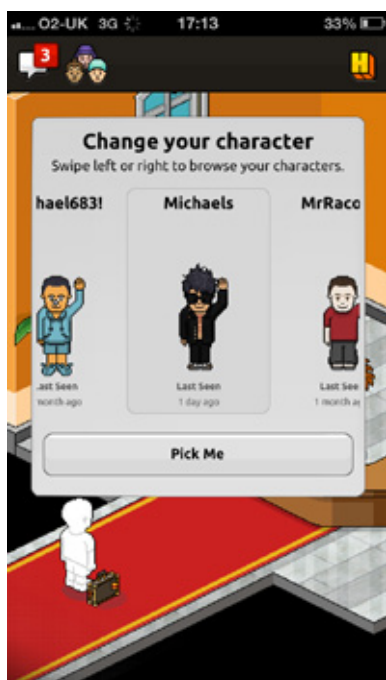
De verschillende taalversies (Engels en Nederlands) van de privacy-voorwaarden weerspiegelen – gedeeltelijk – de privacy-wetgeving in de VS en Nederland. Hieronder enkele voorbeelden.

Volgens de Engelse versie moet je minimaal 13 jaar oud zijn (aldus de Privacy Policy), volgens de Nederlandstalige versie minimaal 12 jaar (aldus de Algemene Voorwaarden). De Nederlandstalige Algemene Voorwaarden melden ook dat kinderen tussen 12 en 18 toestemming nodig hebben van hun ouders of voogd. Overigens is onduidelijk hoe Habbo die leeftijd en toestemming controleert.

In de Nederlandse versie ontbreken een aantal zinnen die in de Engelstalige versie wel voorkomen. Zo belooft de Nederlandse versie in artikel 6: *“De Verantwoordelijke geeft normaal gesproken geen gegevens vrij aan derden, behalve aan onze groepsmaatschappijen en aan derden die diensten voor ons verzorgen (zoals site development, operations en moderation).”* De Engelse versie van artikel 6 meldt daarnaast ook: *“Some of these third parties such as analytics providers, advertising services providers and advertisers, may collect data from you themselves via our Service or services, but we are not responsible for them and their own privacy policies govern their practices.”*

Ook artikel 7 (*“De principes met betrekking tot de beveiliging van het gegevensbestand/register”*) is uitgebreider in het Engels dan in het Nederlands. *“Toegang tot de gegevens is voorbehouden aan Sulake’s werknemers, indien hun werkzaamheden dit vereisen. De toegang wordt gecontroleerd middels individuele door Sulake uitgegeven certificaten en gebruikersnamen/wachtwoorden. Alle toegang en gebruik wordt vastgelegd,”* aldus de Nederlandse versie. De Engelse versie is voorzichtiger: *“Although we take measures to secure your data, no data security is without risk and we cannot guarantee security and you transmit data to us at your own risk.”*

De Nederlandse versie belooft: *“Na de registratie kunt u bepaalde informatie die u aan ons verschaft heeft herzien en aanpassen.”* Maar ook hier is de Engelstalige versie voorzichtiger: *“Also, please note that it is not always possible to completely remove or delete all of your Customer Data from our databases and that residual data may remain on backup media.”*

Pou

iOS (€1,79), Android (gratis)

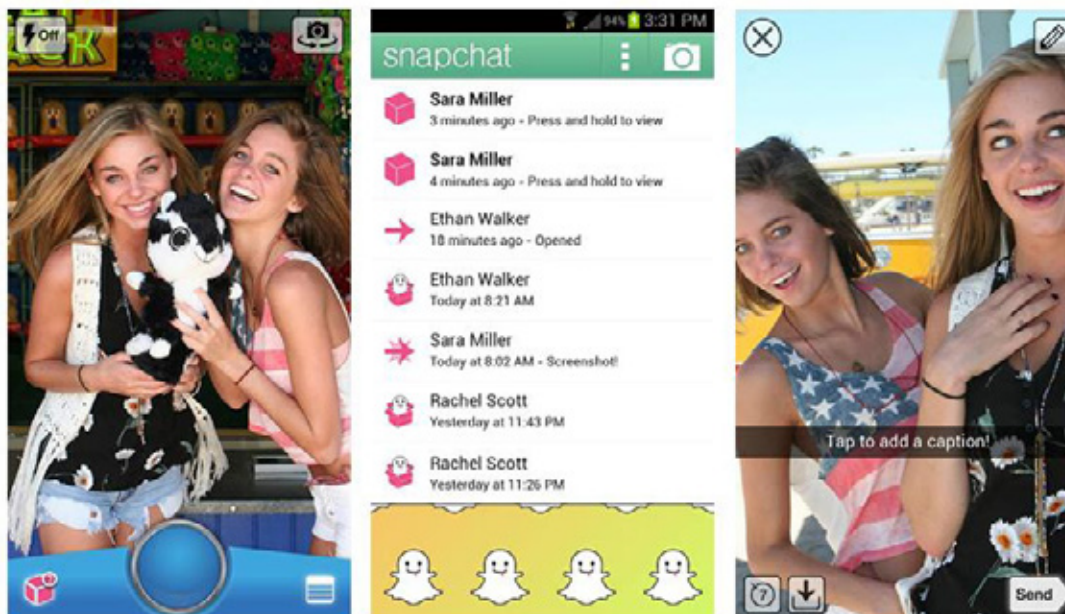
Pou was in 2013 de op één na populairste betaalde iPad-app, en de populairste betaalde iPhone-app. Met Pou heb je een eigen figuurtje dat je moet verzorgen; vergelijkbaar met de Tamagotchi uit de afgelopen jaren '90.

Er zijn geen privacy-verklaring of algemene voorwaarden te vinden van dit spel. Wel is het nodig om een gebruikersnaam, een e-mailadres en een wachtwoord op te geven.

De gebruikersnaam en het e-mailadres worden onversleuteld verzonden. Dat betekent dat iedereen het e-mailadres dat bij een apparaat hoort, kan achterhalen (met Debokee of een andere *network analyzer*, zoals Wireshark, etc.). Ook is het niet ondenkbaar dat de gebruikersnaam een persoonsgegeven bevat.

Snapchat

iOS, Android, gratis

Snapchat is een app waarmee je foto's kunt versturen die maar een beperkte tijd zichtbaar blijven. Volgens Snapchat worden de foto's tijdelijk opgeslagen op hun eigen servers, en verwijderd zodra de ontvanger ze heeft gezien. Snapchat benadrukt echter dat het bedrijf niet kan voorkomen dat foto's toch bewaard blijven, bijvoorbeeld door een *screenshot* te maken: *"Je moet Snapchat niet gebruiken om berichten te versturen als je zeker wilt weten dat de ontvanger geen kopie kan bewaren."*

De omschrijving in de Apple Store bevat geen verwijzing naar het privacy-beleid van Snapchat.

Het privacy-beleid en de algemene voorwaarden geven Snapchat het recht om de volgende persoonsgegevens te verzamelen:

- e-mailadres
- IP-adres
- *device identifiers*
- geboortedatum
- telefoonnummer
- *content*
- locatiegegevens
- type en ingestelde taal browser
- foto's
- operating system

De app heeft een leeftijdsgrens. Voor kinderen onder de 13 is er een aparte versie van Snapchat: **Snapkidz**. Die versie laat kinderen wel foto's maken, maar niet versturen. Het bedrijf zegt ook geen persoonsgegevens te verzamelen bij gebruikers van Snapkidz.

Snapchat controleert de leeftijd van de gebruikers alleen door zelfrapportage: wie de app heeft gedownload moet zijn of haar geboortedatum invullen. Als daaruit blijkt dat je jonger dan dertien jaar bent, wordt automatisch Snapkidz opgestart.

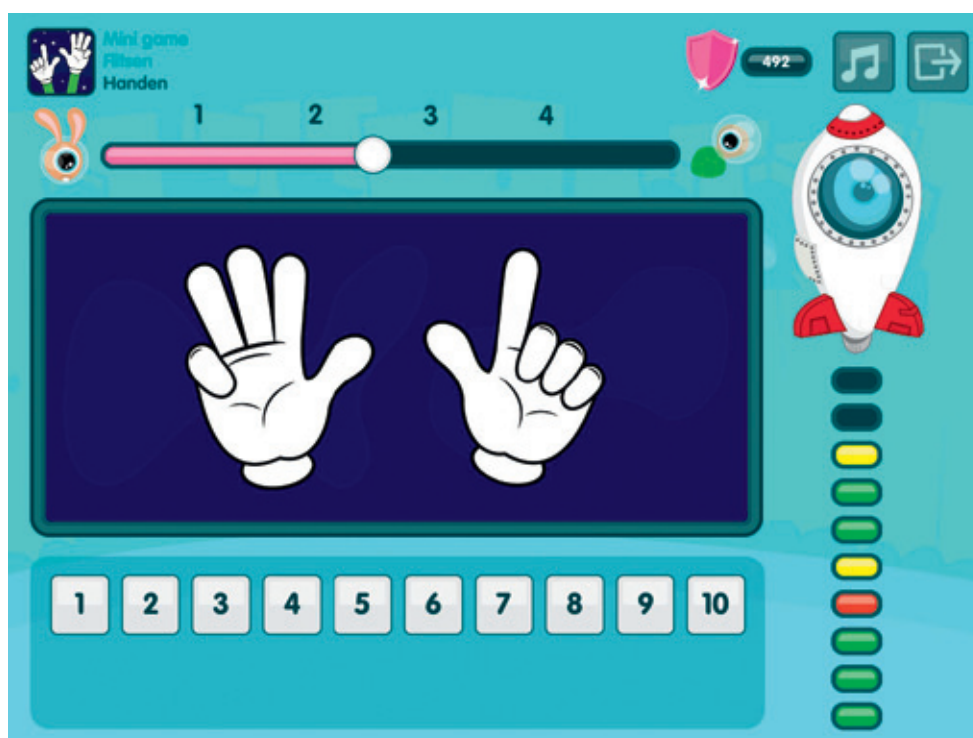
Wie wel ouder is dan 13, maar jonger dan 18, heeft toestemming nodig van zijn of haar ouders om de app te gebruiken. De app controleert niet of kinderen die toestemming daadwerkelijk hebben gevraagd.

De app is te downloaden en te gebruiken zonder de voorwaarden en het privacy-beleid te lezen. In de app zijn wel het privacy-beleid en de gebruiksvoorwaarden te vinden, maar deze zijn in het Engels (hoewel Snapchat zelf wel in het Nederlands beschikbaar is). Ze zijn ook te moeilijk voor tieners.

Snapchat heeft een aparte pagina met informatie voor ouders, maar die is alleen te vinden via een link in het privacy-beleid. Het is een nuttige pagina en je vraagt je af waarom de app niet wijst op het bestaan van die pagina, bijvoorbeeld met het advies 'laat deze pagina lezen aan je ouders'.

Squla Quiz App (groep 4-8)

iOS, Android gratis

Squla Quiz App (groep 4-8) is een app voor basisschoolleerlingen die schoolvakken willen oefenen. De app is alleen beschikbaar voor kinderen met een inlogcode (die wij niet tot onze beschikking hadden), die alleen beschikbaar is voor kinderen wiens ouders op de website van Squla een abonnement hebben gekocht. We konden wel een demo te spelen.

Squla heeft een privacy-beleid (<http://www.squla.nl/privacy>) en het bedrijf *"neemt jouw privacy zeer serieus en zal informatie over jou op een veilige manier verwerken en gebruiken"*. De omschrijving van de app in de App Store (iOS) bevat echter geen link naar het privacy-beleid en downloaden is mogelijk zonder eerst een privacy-beleid te hoeven lezen. De demo is te spelen zonder het privacy-beleid te hoeven lezen. De Google Play Store voor Android bevat wel een link naar het privacy-beleid, maar ook de Android-versie is te spelen zonder dit beleid eerst te lezen.

In een reactie laat Squla weten dat Squla *"pas persoonsgegevens gaat verzamelen en verwerken nadat is ingelogd"*. En: *"Teneinde een inlogcode te verkrijgen, moet je betalen en heeft de abonnee kennis genomen van algemene voorwaarden en privacy statement. Tevens heeft hij of zij expliciet aangegeven dat hij of zij 18 jaar of ouder is. Squla verzamelt geen persoonsgegevens met betrekking tot de demo spelers. Squla krijgt wel informatie ten aanzien van de traffic op de app via Google Analytics. Dit betreft echter anonieme informatie die wij niet kunnen koppelen aan persoonsgegevens."*

Volgens een analyse met Debookee maakt de app vooral contact met de website van Squla (de app haalt de gebruikte plaatjes op via internet). Verder blijkt dat de app geregeld contact maakt met Google Analytics. Dat Squla gebruik maakt van Google Analytics, is overigens geen geheim: dat is te lezen in het privacy-beleid. Hoewel dit dus betekent dat bepaalde gebruiksgegevens naar data-

servers van Google zullen worden gestuurd, zijn de gegevens volgens het privacy-beleid van Scula goed beschermd omdat Google dat heeft beloofd: *"De servers die Google Analytics gebruikt bevinden zich buiten de Europese Unie. Een passend beschermingsniveau is gewaarborgd aangezien Google en al haar dochterondernemingen, waaronder Google Analytics, hebben verklaard zich te houden aan de 'safe harbor privacy regelgeving'."*

De formulering van het privacy-beleid lijkt gericht op het kind (*"SQLA neemt jouw privacy zeer serieus en zal informatie over jou op een veilige manier verwerken en gebruiken"*) maar de 'safe harbor privacy regelgeving' is natuurlijk onbegrijpelijk voor kinderen uit groep 4 t/m 8. (Voor veel volwassenen ook trouwens.) Net als bij andere apps voldoet het privacy-beleid niet aan de eis om rekening te houden met de leeftijd van de lezer. In een reactie zegt Scula dit te zullen aanpassen.

Volgens het privacy-beleid moet een gebruiker van de dienst onder 16 jaar toestemming hebben van ouders of voogd: *"Mocht je nog geen zestien (16) jaar oud zijn, dan moet je toestemming hebben van je ouders of voogd voordat je een SQLA account aanmaakt. Door gebruik te maken van Site, garandeer je dat je zestien (16) jaar of ouder bent of toestemming van je ouders/voogd hebt om een account aan te maken."* Aangezien de doelgroep van de app scholieren in groep 4 tot en met 8 is, zullen vrijwel alle gebruikers dus toestemming nodig hebben. Scula zegt die toestemming te controleren omdat iemand voor de inlogcode moet betalen en expliciet moet aangeven dat hij of zij 18 jaar of ouder is. *"Bij het aangaan van dit abonnement tekenen zij voor "ik ben 18 jaar of ouder en ga accoord met de algemene voorwaarden. Tevens geven ze expliciet aan de privacy statement te hebben gelezen."*

Scula heeft volgens zijn privacy-beleid het recht om de volgens persoonsgegevens te verzamelen:

- naam
- school
- geboortedatum
- telefoonnummer
- e-mailadres
- IP-adres
- informatie over aankopen
- postadres
- type browser

Of de bovenstaande gegevens ook daadwerkelijk verzameld worden, konden wij niet nagaan. Scula laat in een reactie weten: *"Deze data wordt inderdaad verzameld en vooral gebruikt teneinde een goede game experience te kunnen geven. Scula deelt geen informatie met derden ten behoeve van advertentieverkoop o.i.d. aangezien Scula advertentievrij is."*

Scula benadrukt verder in de reactie: *"Scula hanteert dezelfde set-up in de Verenigde Staten en zijn daarmee Coppa proof (inclusief het verkrijgen van de KidSafe seal van een externe organisatie)".*

WhatsApp

iOS, Android, gratis

Met **WhatsApp** kun je elkaar berichten sturen, vergelijkbaar met sms maar dan gratis (via internet). Iedereen van wie je het telefoonnummer hebt opgeslagen in je telefoon, komt in je WhatsApp-contactenlijst. Zo kun je met al die mensen contact opnemen, tenzij iemand je heeft geblokkeerd.

WhatsApp toont voor elke contactpersoon **"Online"** (WhatsApp geopend en verbonden met het internet) en **"Laatst gezien..."** (het tijdstip waarop de contactpersoon WhatsApp heeft afgesloten). Deze informatie wordt automatisch gedeeld en kan alleen worden uitgeschakeld in de iOS-versie. Wie in de Android-versie niet wil laten zien dat hij online is geweest, moet dat via officiële trucjes verbergen.

Het Engelstalige privacy-beleid en de algemene voorwaarden van WhatsApp zijn moeilijk te begrijpen voor Nederlandse tieners.

Naar het privacy-beleid en de algemene voorwaarden wordt verwezen als de app voor het eerst wordt gebruikt, bij **"Voorwaarden en bepalingen"**. De gebruiker heeft daar maar één keuzemogelijkheid: **"Akkoord en doorgaan"**. Als je niet akkoord bent zul je moeten stoppen.

In die zelfde voorwaarden belooft WhatsApp dat het alleen je telefoonnummers verzamelt en geen andere persoonsgegevens uit je adresboek.

Gebruikers kunnen in WhatsApp een profielfoto kiezen en een status opgeven (zoals “Aan het werk” of “Op school”). Deze informatie – of *Status Submission* in WhatsApp-taal – is openbaar voor iedereen die beschikt over je telefoonnummer, tenzij je die persoon hebt geblokkeerd. WhatsApp waarschuwt: “Een goede vuistregel is: als je niet wil dat de hele wereld iets weet of ziet, gebruik dat dan niet als Status Submission.”

Om WhatsApp te gebruiken moet je minstens 16 jaar oud zijn. Onduidelijk is hoe WhatsApp dit controleert.

Volgens de privacy-voorwaarden behoudt WhatsApp zich het recht voor om de volgende informatie te verzamelen:

- ip-adres
- browser-type en -taal
- “een of meer cookies die je browser op een unieke manier kan identificeren”

WhatsApp belooft expliciet geen persoonsgegevens te gebruiken om gerichte advertenties te tonen zonder toestemming of mogelijkheid om die uit te schakelen.

